

หนังสืออ่าน / Must Read

แนะนำโดย ดร.สมพร แสงชัย

ชื่อหนังสือ : Global Governance of the Environment:
Environmental Principles and Change
In International Law and Politics

ผู้เขียน : Afshin Akhtarkhvari

สำนักพิมพ์ : Edward Elgar Pub

ปีที่พิมพ์ : 2554

หนังสือเล่มนี้ ผู้แต่งเป็นนักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยยืนยันว่ากฎหมายระหว่างประเทศทางด้านสิ่งแวดล้อมยังขาดเครื่องมือพื้นฐาน คือ แนวคิดหลัก หลักการ เป้าประสงค์ และเป้าหมายของสาขาวิชาที่จะยึดเป็นหลักในกฎหมายระหว่างประเทศได้ ยกตัวอย่าง เช่น เรื่องความยุติธรรมระหว่างยุค หลักการระมัดระวังไว้ก่อน หลักการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ และหลักการไม่ก่อมลพิษหรืออันตรายข้ามพรมแดน เป็นต้น โดยหลักการทั้งหมดที่กล่าวไปนั้นไม่มีผลทางกฎหมาย ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้มีการตีความภายหลัง ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมากกว่า

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศดังที่กล่าวไปนั้นคือ คู่ความในคดีได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างแนวทางระงับข้อพิพาทร่วมกัน ตลอดจนนำเสนอความเชื่อและเหตุผลที่อีกฝ่ายสามารถยอมรับซึ่งกันและกันได้ กล่าวคือ ทำให้เกิดองค์ความรู้ร่วมกันในเหตุและผล กลยุทธ์ ความชื่นชอบ และความเชื่อ รวมทั้งช่วยกันสร้างกฎเกณฑ์และอุดมการณ์ร่วมกันด้วย แม้ว่าแนวทางทั้งหมดที่กล่าวมาจะยังไม่ใช่ความจริงที่แน่นอน โดยคู่กรณียังสามารถเปลี่ยนใจได้ เนื่องจากหลักการทางสิ่งแวดล้อมยังคงมีความเป็นปรัชญาสูง และยังไม่ใช่ความจริงซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ร่วมกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป ก่อให้เกิดความเชื่อร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าหลักการทางสิ่งแวดล้อมนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อและการปฏิบัติของแต่ละคน จึงจำเป็นต้องเจรจาต่อรองร่วมกัน ตีความชักจูงให้อีกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกัน ซึ่งก็อาจมีอิทธิพลทางสังคมหรืออำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องได้

หลักการทางกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นอยู่กับที่มาและหน้าที่ของหลักการ หลักการต่างจากกฎและระเบียบที่ยังไม่แน่นอน ยิ่งเป็นหลักการที่เปิดกว้างให้ตีความได้ ยิ่งมีความไม่แน่นอนมากขึ้น ดังนั้นการเปิดโอกาสให้มีการต่อรองและตีความกันได้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เช่น หลักเฝ้าระวังไว้ก่อนจะเกี่ยวพันกับการปฏิบัติซึ่งต้องดูถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นอันตรายที่ยังไม่เด่นชัดแล้ว หลักการนี้อาจจะไม่ถูกหยิบขึ้นมาเลย และศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) จะหันไปพิจารณาอันตรายที่จะเกิดขึ้นโดยมีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แน่นอนมากกว่า เช่น กรณีแม่น้ำดานูบ ซึ่งยังการีฟองค์ต่อสโลวาเกียว่าสร้างเขื่อนทำให้เกิดความเสียหายแก่ฮังการี ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมองข้ามหลักการที่สำคัญไป โดยไม่ได้นำหลักการเฝ้าระวังไว้ก่อนมาพิจารณา แต่ไปพิจารณาเรื่องความเสียหายข้ามพรมแดนแทน เป็นต้น

หลักการทางสิ่งแวดล้อมได้เปลี่ยนกฎหมายระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ หลักการทางสิ่งแวดล้อมช่วยให้ประเทศต่าง ๆ สามารถตอบโต้ประเด็นข้อพิพาทได้เร็วขึ้น เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติ และเปิดทางไปสู่เป้าหมายอื่นได้ ทั้งยังนำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ลดความไม่แน่นอนลงได้ จนนำไปสู่สถานะทางศีลธรรมที่สูงขึ้นด้วย

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมีบทบาทเป็นอย่างมากในคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ความขัดแย้งที่ขึ้นสู่ศาลส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจริยธรรมและความสวยงาม มากกว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ศาลใช้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการเรียนรู้ในระหว่างพิจารณาตัดสินและการเจรจาต่อรอง ภายหลังจากการตัดสินคดี คือเปิดโอกาสให้คู่กรณีเจรจาต่อรองโดยใช้จริยธรรมและคุณค่าทางศีลธรรมในการปฏิบัติตามคำพิพากษา เช่น สหรัฐอเมริกาและแคนาดาต้องร่วมมือกันดูแลอ่าว หรือกรณี อังกฤษฟ้องไอร์แลนด์ในคดีที่ไอร์แลนด์ขยายเขตจับปลาเกินกว่าทะเลอาณาเขตของตนเอง ศาลตัดสินว่าไอร์แลนด์ขยายขอบเขตไม่ได้ แต่จับปลาเกินทะเลอาณาเขตได้ และทั้งสองประเทศต้องร่วมมือกันอนุรักษ์และจับปลาร่วมกัน ในกรณีของฮังการีและสโลวาเกีย นั้น หลักเฝ้าระวังไว้ก่อนใช้ไม่ได้ แต่ให้ใช้หลักป้องกันของเสียอันตรายข้ามแดนได้

ผู้ที่สนใจกฎหมายระหว่างประเทศทางสิ่งแวดล้อมสมควรอ่านหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้เขียนเห็นว่า การโต้แย้งในศาลเป็นการชักจูงให้อีกฝ่ายคล้อยตาม เป็นการให้ความรู้ แก่มุมเพื่อให้เกิดความรู้ร่วมกัน การเถียงกันเพื่อให้ตนเองเข้าใจคนอื่นและสถานการณ์มากกว่าประโยชน์ของตนเอง ได้เรียนรู้คำตอบและวิธีการเข้าถึงประเด็นไม่ใช่การต่อรอง แต่นำมาซึ่งความเข้าใจระหว่างกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเหตุผลเพื่อนำไปสู่ฉันทามติ เข้าใจในความเป็นมาของปัญหาหรือภูมิหลังดีขึ้น เช่น กรณีของการฝัง CO₂ ได้พื้นทะเลแนวคิดพื้นดินท้องทะเลไม่ใช่ทะเล ซึ่งในมุมมองหนึ่งจึงพอฟังได้แต่สำหรับมุมมองอีกฝ่ายคือการทิ้งของเสียลงทะเล (โดยทั้งสองกรณีมาจากกฎหมายทะเล หรือ Law of the Sea) ซึ่งก็ยังตัดสินกันไม่ได้ สรุปคือหลักการด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นหลักการที่เปิดกว้างให้ตีความเปลี่ยนแปลงได้อยู่ ศาลโลกยอมรับบางส่วนของหลักการสิ่งแวดล้อมแล้ว โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคม